

Stockholm, 10. december 1991

Den høje negerfrekvens i gadebilledet er givetvis det første, der slår en tilrejsende fra fjerne lande.

I hvert fald hvis man som jeg ikke har besøgt byen siden krigens afslutning, altså for snart et halvt århundrede siden, i en helt anden tid og, virker det som, et helt andet land. Det racefremmede islæt, der møder gæsten i Stockholm, også i form af orientalske og slaviske fysiogonomier, er utvivlsomt den mest iøjnefaldende forandring i løbet af de forgangne år. Ellers ligner meget i forbavsende grad sig selv. Går jeg rundt om hjørnet fra mit hotel og op ad Kungsgatan, er alt som før helt op til Sveavägen, hvor al stilfuld bebyggelse til gengæld er revet ned og erstattet af et kompleks af såkaldte skyskrabere i imiteret vulgær-amerikansk stil. Så spadserer jeg hellere ned ad Birger Jarlsgatan, forbi Stureplan og Nybroplan og videre ad Strandvägen ud til Djurgårdsbron. Også der er alt, som jeg husker det; Stockholm blev jo kun bombet en enkelt gang af russerne. Så det er endnu en gang alle disse fremmede ansigter, jeg møder, der udgør den store forandring.

Det Sverige, jeg kendte, var et racemæssigt homogent land, ingen tvivl om det. Desto mærkeligere, at så få borgere synes at have observeret, end mindre reageret imod, denne skræmmende forandring.

Derfor så jeg det først som et lysglimt i dette mørke af manglende

national bevidsthed, eller endnu værre af ligegyldighed, at landet faktisk har fået et nyt politisk parti, som tydeligvis er opmærksom på faren. Da jeg ikke desto mindre følte mig noget usikker på min vurdering, eftersom min baggrundsviden selvsagt var utilstrækkelig, bad jeg Marlene om at lægge sin opgave til side et par dage og udfærdige en rapport om dette nye nationale parti, der trods alt reddede sig seks-syv procent af stemmerne til rigsdagsvalget forleden. Det var jo alt andet lige et betydelig bedre resultat, end vi kunne mønstre til vort første rigsdagsvalg i Weimarrepublikken.

Marlenes rapport var forbilledlig, klar og koncis og suppleret med avisudklip, et godt stykke arbejde, også i betragtning af, at hendes egne politiske præferencer går i en helt anden retning. Hun er helt sikkert, formodentlig uden selv at vide det, et talent, der kunne gøre god fyldest i en hvilken som helst efterretningstjeneste. Med hende har jeg gjort et fund, så rigeligt sine 100 dollars om dagen værd.

Det nye parti, "Ny Demokrati", mangler imidlertid ideologisk konsistens. At de forfægter en national linje og vender sig skarpt mod den foruroligende tilstrømning af alle slags underlødige udlændinge, står klart. Og dermed har de fundet det strategiske hovedtema for de nærmeste årtier. Så vidt så godt.

Men de mangler både den værdighed og den fanatisme – jeg bruger ordet med de positive konnotationer, det i sin tid havde – som sagens alvor kræver. De to partiformænd fremstår mere som studentikose spøgefugle, hvis agitation kan slå over i de rene platheder. Som da den ene, åbenbart en erhvervsmand med mange jern i ilden, udtrykte sit håb om, at den unægtelig negervenerlige liberale partileders datter ville blive smittet med aids af en af disse utallige afrikanere, som i de senere år er væltet ind i landet.

Det var ligeledes pinligt, da en person med titlen vicepartiformand derefter modsatte sig bistand til tilbagestående afrikanske lande med det argument, at det var bedre før i tiden, hvor løverne åd så mange negre. Hvorfor de afrikanske løver skulle have ændret madvaner, og hvad man eventuelt kunne gøre ved det, fremgik ikke.

Den slags indlæg, som i intellektuel henseende er under lavmålet,

bidrager ikke til at vinde befolkningens tillid. Konklusionen må desværre blive, at dette grundlæggende sunde nationale parti alt for hurtigt kom i Rigsdagen, inden de havde nået at formulere en gennemtænkt politik. Man må følgelig sætte et stort spørgsmålstegn ved partiets levedygtighed.

Så sætter jeg større lid til den nye og betydelig mere radikale bevægelse, der kalder sig Sverigedemokraterna. Navnet er noget misvisende, eftersom det næppe er "demokrati", de stræber efter. Det kan selvfølgelig være en midlertidig taktisk indrømmelse til en vanetænkende opinion, som stadig er hildet i alle de illusioner, der omgærder ordet demokrati, altså et politisk system som i praksis går ud på at lade tre ulve og to får stemme om, hvad de skal have til aftensmad. Partinavnet lader sig dog let udskifte engang i fremtiden, når tiden er moden.

I går havde jeg imidlertid lejlighed til at foretage nogle meget givende observationer af disse Sverigedemokraters årlige hovedmanifestation, hvor de med deres hyldest til krigerkongen Karl den Tolvte trådte frem i fuld styrke i Stockholms gader.

Det er mit bestemte indtryk, at disse ungdommelige idealister til fulde har forstået og efter kendt forbillede bruger "spændingens strategi". De lokker de af Sovjetunionens undergang stærkt svækkede kommunister til at samle sig omkring statuen af Karl den Tolvte, spille popmusik af den mere simple slags, snarere slagere end kampsange, og råbe naive slagord såsom "ned med racismen", "værn om freden" og deslige. Dermed eksponerer kommunisterne sig for angreb. Det var som taget ud af SA's instruktionsbog for nye medlemmer. Og ligesom SA udnyttede de, at en af kammeraterne forleden faldt under en konfrontation med politiet i Malmø. Måske en vordende svensk Horst Wessel?

Efter hvad Marlene hævdede, er bevægelsen også særdeles aktiv med direkte aktioner, som for eksempel brandbomber mod såkaldte flygtningecentre rundtom i landet, og der hersker en udbredt og sikkert ganske velbegrunnet mistanke om, at en eller flere af disse unge entusiaster er begyndt at eliminere især mørklødede udlændinge ved natlige skudangreb, hvor de bruger lasersigte. Pressen har

givet fænomenet et, ganske vist anonymt, ansigt ved at navngive det “Lasermannen”, og disse Sverigedemokrater hylder det højlydt ved enhver offentlig manifestation, således også under deres aktioner i går aftes. På den måde fremkalder de naturligvis meget stærke følelser og avisoverskrifter, så der er givetvis tale om en gennemtænkt og konsekvent brug af spændingens strategi. Det er lige før, en gammel kammerat ser sig selv i dem.

Men det gælder desværre også en del negative momenter. Hovedparten af de nationale demonstranter ved gårsdagens manifestation var kendeligt berusede, dårligt klædte og af en eller anden grund kronragede. Når sådan nogle bølle typer går rundt med hagekorsfaner, gør det et uværdigt indtryk. Desuden var deres taktik mildest talt uigenomtænkt. Trods deres åbenlyse underlegenhed gik de i kamp med det veludrustede uropoliti, fik følgelig godt og grundigt tæv, trak sig slukørede tilbage og gav sig til at råbe “Heil Lasermannen!” Pinligt nok i sig selv, men det blev værre endnu, da de – stadig med strakt højrearm – begyndte at råbe og skrigte om sorte svin. Rent taktisk var det med andre ord en miserabel forestilling.

Her skal man imidlertid også huske to ting. Det var sådan, bøllerne i SA begyndte. Og da de efter nogle år havde haft tilstrækkelig stor fremgang, blev det tid til at skille sig af med dem, sådan som vi gjorde i 1934.

Det, vi ser nu, er den første fase i spændingens strategi. På et velvalgt senere tidspunkt bliver det tid til at klæde sig nobelt, skrue ned for gadevolden og målrette den rent militære taktik mod for eksempel den slags koncentrationer af udlændinge, man finder i flygtningelejre. Måske også at optrappe den taktik, der nu sammenfattes under navnet “Lasermannen”.

Det er anden fase i strategien. Noget siger mig, at disse Sverigedemokrater er velforberejdede og fuldt bevidste om disse faser, om ikke de kronragede så i det mindste ledelsen. De er formentlig helt på det rene med, at vejen til sejr ikke går gennem slagsmål med politiet, i særdeleshed da man med de gældende styrkeforhold vil være dømt til at tabe såvel den fysiske konfrontation som befolkningsflertallets sym-

pati. Der er jo nogle afgørende forskelle på før og nu. Dengang var der en stærk kommunistisk bevægelse, som også gav sig af med gadevold. Fysisk afstraffelse af Stalintilhængere kunne vække manges sympati, og derfor kunne man lade den første fase af spændingens strategi vare længe. Det kan man tydeligvis ikke her og nu, hvor kommunismen allerede er bukket under.

Ikke desto mindre har jeg på fornemmelsen, at disse Sverigedemokrater er ved at lære lektien og således snart vil lægge den kontraproduktive gadevold bag sig og gå over til sabotage i det skjulte, brandattentater og spredte drab, hvad der vil få løgnepressen til at overdrive deres styrke og på den måde agere deres nyttige idioter.

Følger de derefter manualen, vil deres ledere udadtil optræde fuldt anstændigt, hævde at være imod enhver form for vold og i stedet udvikle en kultur- og propagandapolitik. Noget af det allervigtigste i starten bliver her at skabe et sidestykke til det, vi allerede i 1930'erne kaldte "rygtegrupper". Disse grupper har til opgave at gennemstøve alle de politirapporter, de kan få fat i, hvor udlændinge begår kriminalitet, helst grove voldsforbrydelser, voldtægter og røverier, for derefter at sprede oplysningerne på den sædvanlige måde via flyveblade og pamfletter. Det viste sig jo at være meget virkningsfuldt. Jeg kan sagtens forestille mig, at en stor del af den tyske befolkning allerede i begyndelsen af trediverne var helt overbevist om, at jøderne var skyldige i de fleste bedragerier, tyverier og endda voldtægter. Her i landet må man vel gå efter arabere og jugoslaver, siden der er så få jøder.

Til det formål er man imidlertid også nødt til at opbygge sin egen presse, men det kan ingen være uvidende om.

Det vil tiden vise, som man siger. Jeg er dog bange for, at den tid, jeg selv måtte have tilbage, ikke rækker til at lade mig se disse unge idealister modnes og komme til magten i kampens sidste fase ved at opnå stemmeflertal til rigsdagsvalgene eller, som i vort tilfælde, i det mindste stemmer nok til som en begyndelse at gå i koalition med den borgerlige højrefløj.

Stockholm, 13. december 1991

Jeg er bange for, at jeg forivrede mig i forgårs og skrev mig træt og også noget uden for emnet. Men det var vel såre naturligt efter denne min deja-vu-oplevelse af nutidens første SA'ere, som om vi befandt os i 1920'erne.

Men nu tilbage til opgaven. Jeg må gennemføre den med disciplin og efter planen, analysere præmisserne nøje, inden jeg tager det afgørende initiativ. Jeg er ikke i tvivl om, at det er rigtigt at arbejde på den måde. Ved nærmere eftertanke var det jo sådan, mit voksenliv begyndte i Kriegsmarines Abwehr. Rapport på rapport, derefter analytisk bearbejdning, til sidst handling.

Der ville næppe være kommet noget godt ud af at springe forberedelserne over og straks kontakte min familie, for hvem jeg efter al sandsynlighed er død eller i hvert fald en mørk hemmelighed, man ikke taler om. Tilsyneladende er de alle uforbederlige demokrater. Det fremgår med utvetydig klarhed af Marlenes rapporter.

Det er en velsignelse, at jeg fik fat i hende, og også – må jeg vel medgive – noget af et held. På egen hånd havde jeg, selv som gammel efterretningsofficer, været ilde stedt uden andet end telefonbogen at gå efter.

Det var hotellets spanske natportier, der uventet kom mig til hjælp. Jeg tillader mig at gå ud fra, at han ikke gennemskuede mig, selvom man ikke med den bedste vilje i verden kan hævde, at jeg ligner en argentiner. Mit navn, Haraldo Valdelibre, kunne desuden klinge en smule kunstigt i en indfødt spaniers ører. Men señor Figueras opfattede tilsyneladende ikke mit spansk som andet end typisk latinamerikansk. Det skulle også bare mangle efter alle de år!

Vi konverserede en del, da jeg kom hjem efter min første aftenspadseretur. I begyndelsen mest høflighedsfraser, men det ene ledte til det andet, og jeg fortalte, at jeg var kommet for at opspore flere fjerne slægtninge. Han rådede mig da til at annoncere på noget, der hedder De Gule Sider, efter en journaliststuderende, som var interesseret i en "studietjans" (et ord, jeg aldrig før har hørt). Da jeg dagen efter, med

hjælp fra receptionens dagpersonale, udformede annoncen, drog jeg den fejlagtige slutning, at jeg skulle søge efter en, der talte tysk. 100 dollars om dagen burde være en tilstrækkelig tillokkende aflønning.

Trods det generøse tilbud fik jeg kun to svar. Det var tydeligvis det med tyskkundskaberne, der afskrækkede. Svenske unge taler ikke læn- gere tysk, oplyste señor Figueras, da jeg senere tog sagen op med ham. De taler først og fremmest engelsk, for manges vedkommende noget nær perfekt engelsk, men som *gringos*. I anden række velsagtens spansk, pudsigt nok. Men absolut ikke tysk.

Altså stik modsat i gamle dage. At engelsk er trådt i stedet for tysk, har selvfølgelig noget at gøre med krigens udfald. At så mange taler spansk, kan virke mere overraskende, men også det har politiske for- klaringer. For eksempel at der kom mange chilenerne til Sverige, efter at militæret i Santiago havde udrenset det kommunistiske Allende-regime. En del argentinere er ligeledes kommet til landet af tilsvarende årsager.

Marlene bekræftede, at hun havde to chilenske studiekammerater på Journalisthøjskolen. Ud fra et sikkerhedssynspunkt havde det faktisk været bedre med en latinamerikansk journaliststuderende som assistent. På den anden side var Marlene som før nævnt et fund.

Hendes perfekte tysk med umiskendelig Hamborg-accent røbede imidlertid, at hun ligesom jeg selv er halvt tysk. Men hun ved, at jeg er indskrevet på hotellet under min argentinske identitet. Kvik, som hun er, burde hun have kunnet lægge to og to sammen.

Måske afledte det hende, at jeg bedyrede, at jeg ikke har det mind- ste problem med at læse svensk, selvom jeg nødig taler sproget, så hun altså ikke behøver at have ulejlighed med at oversætte de avisud- klip, hun vedlægger sine rapporter. Desuden må hun efterhånden have fundet ud af, at de slægtninge, jeg leder efter, til dels tilhører en promi- nent familie, som der ikke er grundlag for at opfatte som politisk suspekt.

Jeg tror derfor ikke, hun finder grund til at melde mig, selv hvis tilfældet skulle have maget det sådan, at hun er i familie med flygt- ninge fra Tyskland, som så at sige er flygtet af helt andre grunde end mine. Mit argentinske pas er ægte, og jeg er ikke efterlyst af hverken de svenske eller de argentinske myndigheder. Muligvis af de tyske,

men hvordan skulle hun kunne vide det? Og sin “studietjans” (dette mærkelige ord!) til 100 dollars om dagen vil hun vel også nødig sætte over styr, og desuden ved hun jo heller ikke, at hendes meget kompetente efterforskninger i alle disse registre og avissamlinger nærmer sig deres afslutning. Jeg har snart tilstrækkeligt grundlag til at gå over til selve operationen.

Det ser ud til, at jeg i første række har to personer at vælge imellem med hensyn til den første og sikkert afgørende kontakt. Det må enten være min kære søster Johanne eller min “fætter” Eric Letang. Vi kaldte nærmest alle i familien for “fætre” og “kusiner”, men hvis det skal være rigtigt, er denne Eric søn af en af mine ægte kusiner, Héléne, onkel Oscars datter. Jeg husker hende svagt fra barndommen i Berlin.

Denne kusine Héléne var i en særdeles ung alder så uforstandig at gifte sig med en fransk modstandsmand her i Stockholm. Deraf det ejendommelige franske navn Letang, der efter sigende stammer fra Bretagne.

At Marlenes rapportering om netop denne “fætter” Eric Letang er blevet den i særklasse mest omfangsrige og fylder en hel mappe for sig, har sin naturlige forklaring. Han er en af landets kendteste advokater, måske også den mest omdiskuterede, af landets største avis gang på gang beskyldt for at være såvel kommunist som antisemit og terrorist. Det sidste komplicerer muligvis sagen; ellers ville det være ideelt at etablere den indledende kontakt til netop en advokat.

Marlene er ikke udelt begejstret for advokat Letang. Det skinner tydeligt igennem i hendes rapporter, selvom hun beflitter sig på at skrive i et sagligt tonefald. Det, hun har imod ham, vedrører bestemte dele af hans advokatvirksomhed, som åbenbart går ud på at forsvare mænd, der er sigtet for de skrækkeligste seksualforbrydelser, en virksomhed han øjensynlig har haft held med på en måde, der falder Marlene og noget, hun kalder “kvindebevægelsen”, voldsomt for brystet. Der er altså tale om en rent politisk begrundet modvilje.

Forbløffende nok høres der ingen kritiske undertoner, når det gælder advokat Letangs aktiviteter i den venstreradikale bevægelse længere tilbage i tiden. I sin ungdom i tresserne og halvfjerdserne var han åben-

bart med i den antizionistiske solidaritetsbevægelse og støttede den palæstinensiske frihedskamp. For mig er det ikke svært at sympatisere med, men desto mere kan det undre, at Marlene ikke har et eneste kritisk ord om det.

Mere opsigtsvækkende er det, at han på omtrent samme tidspunkt havde kontakt til vesttyske terroristmiljøer. Det forklarer Marlene imidlertid med et kærlighedsforhold til en tysk kvindelig advokat, som det vesttyske politi skød og dræbte i forbindelse med en aktion mod terrorister.

Forinden havde forholdet imidlertid båret frugt i form af et barn, døbt Erich Maria, siden adopteret af Letang under det ændrede fornavn Erkki.

Denne søn er nu midt i tyverne og en fremtrædende ishockeyspiller i Nordamerika. Det samme er for øvrigt en slags halvbror til ham, om end de spiller i hver sin klub.

Det interessante ved denne anden ishockeyspiller er snarere hans mor, gift for anden gang med Eric Letang. Frem til socialdemokraternes valgnederlag her i efteråret var hun udviklingsminister, som de kalder det.

To omstændigheder forekommer mig særlig interessante. Hvis advokat Letang er gift med en kvinde, som indtil for ganske nylig var med i den svenske regering, må man gå ud fra, at de tilhører landets elite. Det kan være gunstigt for vor sag. Men det kan også være ømtåleligt.

Den anden omstændighed af særlig interesse for mig personligt er, at advokat Letang efter sigende taler rigtig godt tysk. Det er ikke just typisk for franskmænd, bortset fra i Elsass og Lothringen, men lader sig måske forklare med såvel hans kærlighedsaffære med den tyske kvindelige advokat som det forhold, at hans mormor, Christa von Moltke, vist aldrig lærte at tale svensk. I hvert fald ikke mens jeg kendte hende. Under alle omstændigheder vil det være en lettelse for mig, hvis eventuelle samtaler mellem os kan foregå på tysk. Sammen med hans erhverv gør det ham til en oplagt førstekandidat.

Alternativet er selvfølgelig min kære søster Johanne, men spørgsmålet er, om hun har nogen kærlige følelser tilbage for sin storebror.

Marlenes rapport om Johanne Lauritzen, nu pensioneret kulturjournalist, men stadig aktiv skribent, var i visse henseender både overraskende og ildevarslende.

Sidste år blev hun sammen med en kvindelig heltinde fra den norske modstandsbevægelse tildelt Sankt Olavs Orden – med riddersværd på medaljen, går jeg ud fra – for sin indsats under krigen. Noget sent, kan man mene, femogfyrre år efter krigsafslutningen. Ifølge Marlenes analyse, som hun har fra den norske såkaldte kvindebevægelse, er forklaringen på den norske sendrægtighed, at modstandsbevægelsens kvinder genoptog deres tidligere tilværelse, da krigen sluttede. Mens mændene skrev memoirer og trådte frem i et utal af avisinterviews, hvor de mere eller mindre sandfærdigt fortalte om deres bedrifter.

Det kan sagtens have sin rigtighed, for mænd og kvinder har i kraft af deres natur et højst forskelligt syn på krig. Det taler også for Marlenes analyse, at Johanne tydeligvis ikke brød sig om al den presseomtale, der fulgte med Kongeriget Norges belønning. Pressen gravede en del opsigtsvækkende detaljer frem, som for eksempel at Johanne var major i den britiske specialenhed SOE og efter krigens afslutning blev tildelt MC, Military Cross. Da journalisterne ville høre mere om det, var hun yderst fåmælt.

Et MC er bestemt ikke at kimse ad, da slet ikke sammen med Sankt Olavs Orden. Lillesøster er ubestrideligt højere dekoreret end storebror. Dog heldigt nok ikke højere i officersrang, idet jeg fratrådte tjenesten, eller hvad man skal kalde det, som SS Obersturmbannführer.

Man kan smile ad ironien. Men også spørge sig selv, hvad det betyder, hvis vi mødes. Under krigen havde det været vor pligt at dræbe hinanden, hvis vi stod ansigt til ansigt. Men hvor meget af hendes had – eller man skulle måske sige selvhad, for hun er jo lige så tysk som mig, ligesom jeg er lige så norsk som hende – er der tilbage efter seksogfyrre år? Det er jo ikke til at vide.

Jeg kan i det mindste påberåbe mig en formildende omstændighed. Frem til 1941 var hun kurer for Hjemmefronten og rejste jævnligt til Norge under dække af at besøge vor farmor, *bestemor* på norsk, på Osterøya ud for Bergen.

Og på det tidspunkt var jeg som SS Hauptsturmführer naturligt nok stationeret i Oslo, eftersom jeg talte norsk som indfødt.

Gestapo var på sporet af hende og havde givet ordre til at pågribe hende, næste gang hun rejste ind i landet. Jeg vidste det, fordi Gestapo og SS havde en fælleskommando.

Jeg rejste til Saltsjöbaden og advarede hende, hvad der faktisk ville have kostet mig en dom for forræderi og livet, hvis det var kommet frem. Det må hun have været klar over.

Vi var jo trods alt af samme blod, for mit vedkommende tilmed omhyggeligt genealogisk udredt. I starten skulle enhver, der søgte optagelse i SS, kunne dokumentere sin ariske herkomst, og i den henseende er vi søskende overordentlig kvalificerede. En undersøgelse bragte for dagen, at vort ariske blod på Muttis, altså von Freitals side, kunne dokumenteres tilbage i tiden til 1325. Og på fars side i al evighed, idet han var nordmand og dermed blev regnet for viking. I dag ville man måske le ad den slags, men vi er og bliver altså af samme blod.

Jeg vil dog anse advokat Letang for en i taktisk henseende mindre usikker kontakt end min kære søster Johanne, fordi det er et spørgsmål om følelser, og kvinders følelser er vanskelige at forudsige. En advokat, hvis daglige virke består i at forsvare de skændigste forbrydere, må formodes lettere at kunne skelne mellem personlige eller ligefrem politiske følelser og objektive sagsforhold.

De øvrige slægtninge er, måske med en enkelt undtagelse, klart mindre interessante i sammenhængen. Far Lauritz og hans to brødre, onkel Oscar og onkel Sverre, er døde. Johannes og min lillesøster Rosa er åbenbart standsmæssigt gift i Skotland, hvor hun har stiftet familie og boet i mange år. Hun virker afgjort uegnet. Lillebror Karl faldt som officer i den svenske flåde uden at efterlade sig nogen arvinger.

I anden generation efter onkel Oscar er der ingen, der kan bruges. Fætter Hans Olaf var en slags mislykket kunstner, som høstede meget begrænset presseomtale (her forundres jeg atter over frøken Marlenes evne til at støvsuge arkiver og avisnotitser – hun fandt endda hans dødsannonce).

I firserne nød fætter Carl Lauritz derimod pressens bevågenhed i

sin egenskab af bestyrelsesformand for familiens ejendomsfirma. Nærmere analyse afslører ham dog som et sludrechatol. Ejendomsfirmaet steg op som en sol og faldt sammen som en soufflé. Det var desuden hans datter, Solveig, der stod for alt det forretningsmæssige. Analysen af Solveig venter jeg med.

Hvorom alting er, viser ubestridelige kendsgerninger, at fætter Carl Lauritz aldrig har udrettet andet end de i og for sig ikke ubetydelige sejre inden for den sejlspport, han for længst er blevet for gammel til. Noget erhverv eller eget forsørgelsesgrundlag har han øjensynlig aldrig haft. Kort sagt, en uduelig døgenigt. Desuden indbildsk; i nogle avisartikler fører han sig frem som "familien Lauritzens overhoved". Han er med andre ord utænkelig i enhver anden sammenhæng end den ene, at en part i byttet tilfalder ham i kraft af hans blodsret.

Kusine Héléne, altså advokat Letangs mor, ser ud til at være emigreret, uvist hvortil og hvorfor. Marlene arbejder stadig på at udrede de nærmere omstændigheder.

Indtil videre synes det at stå klart, at jeg ikke kan alliere mig med nogen af fætrene eller kusinerne i anden generation. Muligvis med undtagelse af Héléne; det har jeg endnu ikke tilstrækkeligt grundlag for at bedømme.

Alderen kræver sin ret. Før i tiden kunne jeg arbejde hele natten, lige til dagry. Det kan jeg ikke mere.

Boston var ikke, som de havde forestillet sig. Han havde aldrig været i USA, om det så skyldtes manglende interesse eller bøvlet med at få visum, når man i sin tid havde været 68'er og aktiv på venstrefløj. Hun havde kun været der en enkelt gang, en kold og mislykket julerejse til Florida, da børnene var små. Hendes forestillinger gik på et land, hvor alting var af plastic, og dørhåndtagene faldt af, når man tog i dem. Hans forestillinger var muligvis noget forældede, idet Boston fik ham til at tænke på Boston Tea Party og den amerikanske revolution. Ishockeyarenaen Boston

Garden var det eneste, der så ud, nøjagtig som de havde ventet. De så to kampe, hvor Bruins spillede mod Chicago Blackhawks og New Jersey Devils.

Erkki var nu fast mand i Boston Bruins' andenfemmer, som mest blev brugt til defensivt spil og til blokeringer. Bruins vandt knebent over Chicago og tabte med ét mål til Devils, og Erkki reddede sig kun et pasningspoint på de to kampe. Ved familiemiddagen næste spillefri dag var man enige om, at hans præstation stod til to Expressen-hvæpse. Familien fandt en vis ironisk morskab i at bruge den forhadte formiddagsavis' karakterskala.

Alt i alt syntes de, Boston var en grim by og meget langt fra den amerikanske revolution. Undtagen muligvis ved Waterfront, hvor der sikkert var skønt om sommeren, men ikke nu i den isnende vintervind. Da de kom ud til Cambridge, blev det bedre, mere på linje med, hvordan et berømt universitet, i dette tilfælde både Harvard og Massachusetts Institute of Technology, skulle se ud, altså mere europæisk end amerikansk.

Den mærkeligste oplevelse var at møde Erics fætter Eilert, der var professor i et eller andet uudgrundeligt fag på MIT. De havde set lidt til hinanden som teenagere og også en tid efter studentereksamen, indtil Eilert fik et fantastisk stipendium til MIT og forsvandt fra Sverige for altid, kort sagt emigrerede. Han var endog blevet amerikansk statsborger.

Han var også blevet amerikaner med en amerikansk familie og tre biler i indkørslen, to døtre, der var cheerleaders for ishockeyholdet, en søn, der så ud og lød som en amerikansk intellektuel nørd i en sitcom om unge intellektuelle nørdere, samt en hund, en beagle, der uundgåeligt havde fået navnet Snoopy.

Professor Eilert Lauritzen – hans navn blev udtalt *Ajlørt Lårisen* – havde også tillagt sig amerikanernes grænseløse gæstfrihed. Folk kom og gik, om sommeren var haven altid fuld af mennesker rundt om grillpladserne, og nu hvor der lå en halv meter ("two feet") sne, samledes man i en stor, lukket udestue på bagsiden af huset, hvor de akademiske venner nærmest ikke var til at skelne

fra de unge, idet de fleste smækkede kondiskoene op på bordet og beholdt baseballkasketterne på inden døre.

Erkki havde undseligt kontaktet sin onkel Eilert, så snart han kom til Boston for to år siden, og var omgående blevet forvandlet til et medlem af familien. Da han efter det første år blev fast spiller for Bruins, opstod der uundgåeligt en romance med datteren Sue; hun var jo cheerleader og han fast mand i den traditionsrige klub i NHL, den nordamerikanske ishockeyliga. Romancen, eller måske skulle man snarere kalde det en flirt, løb ret hurtigt ud i sandet, muligvis til far Eilerts og mor Wilmas lettelse. Lige så selvfølgelig som forældrene tænkte, at døtrene skulle have en højere uddannelse, lige så selvfølgelig havde de svært ved at forestille sig en af dem stifte familie med en ishockeyspiller.

Det blev naturligvis ikke sagt direkte, lå bare i luften.

Mor Wilma havde også en doktorgrad og underviste i retshistorie på Harvard. Advokat Eric havde svært ved ikke at føle sig underlegen.

Far *Ajlørt* var den eneste i familien *Lårissen*, der talte svensk – trods snart tredive år i USA et perfekt svensk uden antydning af accent – så Eric måtte ydmyge sig med at tale engelsk, det sprog han var dårligst til. Katarina var indiskutabelt bedre til engelsk end ham. Da hun blev udviklingsminister, fulgte der intensivkurser i engelsk med i pakken.

Det tog sin tid, før Eric indså, at Cambridge var et sted, hvor alverdens udenlandske accenter og grammatiske fejl blev blandet med både britisk og amerikansk højengelsk, at tolerancen var ubegrænset, og at svensk accent ovenikøbet blev opfattet som lidt charmerende.

En aften i begyndelsen af deres amerikanske ferie, faktisk netop den aften, da man spiste familiemiddag med den spillefri Erkki, fik Eric rodet sig ud i et uventet samtaleemne, fordi han kom til at sige for meget. Det var overraskende, fordi det drejede sig om tante Johanne, altså Eilerts mor – “farmor Johanne”, som familien kaldte hende – for hende talte de tit om, udvekslede altid

hilsener til fødselsdage og jul, og hun havde tilmed besøgt dem i Cambridge et par gange. De kendte hende som en typisk akademiker med en disputats bag sig ligesom Eilert og Wilma og også avisskribent ligesom dem, et helt normalt menneske med en helt normal karriere.

De havde ingen anelse om den ukendte afgrund, der var i farmor Johannes livshistorie. Hun havde aldrig sagt et ord om Anden Verdenskrig.

Det var ikke lige til at forudse for Eric og Katarina, og da de indså, at det var sådan, tante Johanne var og altid havde været, var det for sent.

Da de efter middagen sad ved pejsen i en slags gildesal, lod Eric en spøgefuld bemærkning falde om krigsheltinden; bagefter kunne han ikke engang huske den nøjagtige ordlyd. Han tog for givet, at hele den historie måtte være så velkendt, at det grænsede til det fortærskede. Men blev mødt med bestyrtet forbløffelse fra hele den amerikanske familie.

“Hvad?” udbrød Eilert. “Var lille mor major under krigen? Hvor dog – i lottekorps?”

“Nej,” svarede Eric ubehageligt til mode over at have afsløret noget, som tante Johanne åbenbart ikke havde ønsket at tale om. “Ikke lige i lottekorps, men i Special Operations Executive.”

I en hvilken som helst anden social sammenhæng ville det svar have været kryptisk, ganske som Eric ønskede det. Hvem skulle have hørt om en obskur britisk organisation, der blev nedlagt lige efter krigen?

Professor Eilert Lauritzen og professor Wilma Lauritzen, Cambridge, Massachusetts, var imidlertid straks med på, hvad han talte om. Og det fremgik af deres ophidsede minespil, at de begge havde hundredvis af opfølgende spørgsmål på tungen.

Det var en knibe, Eric umuligt kunne slippe ud af. At tante Johanne havde fortiet sine krigsoplevelser over for sønnens familie, der også var hendes familie, stemte helt og holdent med hendes måde at være på. Det var ikke dét, at hun altid undgik at virke

pralende – jo, måske også det, men det handlede mest om hendes syn på krigen. Nemlig at den for længst var slut, og at der ikke var grund til at koge mere suppe på den.

Det vidste hendes søn, svigerdatter og børnebørn jo ikke. De sad alle med opspærrede øjne og ventede på at få noget uhørt at vide.

Eric kunne ikke se nogen anden udvej. Han havde faktisk sagt “major i SOE”. Det var alt for dramatisk, til at han kunne bakke ud eller henvise til tante Johanne selv, “næste gang I ses”. Havde de for resten ikke også ret til at få det at vide? De var hendes familie, de var arvtagere til hendes historie, og måske gjorde han både hende og dem en tjeneste ved at fortælle den.

Kortfattet, nærmest lakonisk, opridsede han historien.

Efter at Johanne var blevet afsløret som kurer for Hjemmefronten, tog hun til England, hvor SOE oplærte hende til feltagent på et hemmeligt anlæg på sydkysten. Derefter blev hun sat i operativ tjeneste med Sverige som base. Hendes opgaver bestod hovedsagelig i at befri fanger, hjælpe flygtninge over grænsen og foretage en masse rekognosceringstogter i grænseområderne med henblik på at bane vej for modstandsbevægelsens og englændernes smugleroperationer. Sabotageaktioner indgik også i arbejdsopgaverne.

Sammen med to norske kommandosoldater fra SOE eliminerede hun blandt andet en hel deling SS-soldater. Hendes mest omfattende opgave ved siden af de rent militære aktioner var at hjælpe jødiske flygtninge over grænsen, da tyskerne begyndte at deportere de norske jøder til Auschwitz.

Sådan, i store træk.

Men han slap ikke af sted med at slutte der, som han måske havde forestillet sig. Emnet var uudtømmeligt, sådan som det sikkert ville være for enhver, der en aften, hvor ilden i pejsen var ved at dø hen, blev præsenteret for et helt andet billede af lille mor og lille, sjove farmor end det, de var vokset op med. De gik i gang med at hale den ene detalje efter den anden ud af ham.

Jo, staten Israel havde takket hende efter 1948.

Javist, hun blev udnævnt til medlem af *“The Righteous Among*

Nations” og fik plantet et træ i sit navn i mindeparken Yad Vashem i Israel sammen med andre, der havde risikeret livet for at redde jøder fra Holocaust.

Jo, de mest kendte træer var plantet i Oskar Schindlers og Raoul Wallenbergs navne.

Ja, hun blev også dekoreret af Norge, om end det tog sin tid. Med Sankt Olavs Orden, men uvist hvorfor ikke med en militær udmærkelse. Den slags gik måske kun til mænd.

Englænderne? Jo, de tildelte hende et Military Cross allerede i krigens sidste fase.

Fornemt? Ja, det måtte man nok sige. Kun Victoriakorset var finere.

Nej, hun holder sig langt væk fra pressen og vil ikke skrive sine erindringer.

De fjorten dage i USA gik hurtigt i en hvirvel af ishockey og for det meste afslappet samvær med den amerikanske familie, måske lige bortset fra de lejligheder, hvor nye venner skulle høre den hidtil ukendte historie om Eilerts fantastiske mor, der aldrig havde sagt et ord om, at hun var krigshelt (et amerikansk klingende ord, som hun virkelig ikke ville have brudt sig om). Selvom vennerne gik i kondisko og havde baseballkasket på til hverdag, var det utænkeligt, at nogen af dem skulle have stemt på George H.W. Bush.

To gange fløj Eric og Katarina til Detroit for at se Red Wings på hjemmebane, hvor Calle spillede højre wing i første kæde. Det blev en helt anden opvisning end Boston Bruins'. Calle var allerede spået en karriere som stjernespiller, havde året forinden været nomineret til udmærkelsen *Rookie of the Year* og havde fået et kælenavn, "*Swedish Lightning*". I den første kamp mod Chicago lavede han et mål og to målgivende afleveringer, i kampen mod St. Louis Blues omvendt for to mål og en målgivende aflevering. Han var nummer to på holdets interne målscorerliste.

Han kom nok ikke hjem for at genoptage studierne lige med det første, konstaterede Katarina på én gang bedrøvet og stolt.

De tog fri fra både ishockey og akademisk selskabelighed i Cambridge og fløj et par dage til Niagara Falls, en lille romantisk ferie i ferien, som Katarina sagde. Det gjaldt om at nyde den nye frihed, vænne sig til den. Nu kunne de rejse, hvorhen de ville, uden at skulle orientere Statsministeriet. Katarina var blevet menigt rigsdagsmedlem.

Stockholm, 15. december 1991

Det blev en forstemmende udflugt til Saltsjöbaden i regn og slud, men jeg kunne ikke dy mig, drevet mere af nysgerrighed end af sentimentalitet.

Saltsjöbanen var den samme, alle stationer fra Slussen til endestationen virkede velkendte. Men nu om dage er vogne og lokomotiver blå og minder mere om sporvogne, og man skal købe billet i en slags maskine. Det voldte mig en del problemer, indtil en hjælpsom saltsjöbadenbo, en ældre herre som jeg selv, kom mig til undsætning. Jeg havde en vag fornemmelse af at genkende ham, men undlod forsigtigvis at komme ind på det.

Grand Hôtel i Saltsjöbaden så ud nøjagtig som i min barndom, og da jeg passerede det på den korte tur til Villa Bellevue, var det, som om tiden havde stået stille, selvom tennishallen til højre var væk.

Et par minutter senere konstaterede jeg til min bestyrtelse, at vort barndomshjem var blevet jævnet med jorden. På det højdedrag, hvor huset engang troned som en borg, er der blevet opført mindst tyve middelklassevillaer. Ædelgranlunden er fældet, de mange hundrede år gamle egetræer ligeså, og muren, der omgav grunden, naturligvis revet ned.

Mærkeligt nok kunne man stadig skimte vort gule legehuse gennem sludbygen, og jeg så til min forbavselse, at vor bådebro stadig var intakt – men den er jo også af beton. Far blev ikke uden grund kaldt “Beton-

kongen”, og jeg kan huske, at han forsikrede os om, at bådebroen ville overleve os alle. Om det holder stik, er ganske vist for tidligt at sige, men i det øjeblik forekom det mig højest sandsynligt.

Jeg kunne ikke lade være med at gå hen og sætte mig lidt, selvom det indebar, at jeg skulle klatre over en låst gitterlåge, hvilket i min alder er svært at gøre med smidig værdighed.

Som jeg sad der og forestillede mig *Beduin* og de andre sejlbåde ligge for tøjet mellem bådebroen og den store, solidt forankrede bøje i grønt og hvidt, dukkede mindet om min ulyksalige fiskefangst også op. Det må have været i foråret 1918, altså i slutningen af Tysklands forsvarskrig. Vi var lige kommet til Saltsjöbaden efter at være flygtet fra Norge, hvor jeg som “tyskerunge” nær var blevet sparket ihjel af mine klassekammerater. Nok om det.

Jeg ville altså fiske hundestejler og medbragte et stort syltetøjsglas, som jeg havde fyldt med havvand og lidt tang. Tanken var, at der skulle hundestejlerne bo.

Der findes imidlertid to slags hundestejler, den ene uanseligt grågrøn, den anden strålende karmoisinrød og smaragdgrøn. Jeg ville selvfølgelig have de flotteste hundestejler i mit primitive akvarium. De var også de letteste at fange, for de var betydelig mere aggressive end de sky grågrønne. Jeg gik stolt hjem med fire-fem af de flotte i syltetøjsglasset.

Næste morgen var de alle sammen døde, fordi jeg kun havde fanget stridslystne hanner og tilmed i yngletiden – deraf de stærke farver. Senere i livet fik jeg alt for ofte lejlighed til at se menneskelige hanner opføre sig lige så dyrisk i fangenskab.

Det er tilfældigheder, der afgør det meste af vor skæbne, uanset om man er en hundestejle i yngledragt og snupper den forkerte regnorm på det forkerte tidspunkt eller en gruppe mænd på rekognoscering i Ardennerne, som tilfældigvis drejer til højre i stedet for til venstre, da stien deler sig.

Netop sådan en tilfældighed afgjorde i øvrigt hele mit liv fra syttenårsalderen og frem.

Hvis onkel Oscar og jeg var kommet fem minutter tidligere eller senere hen til den lange række af bådebroer, hvor sejlbådene lå for tøjet

under Kieler Woche, regattaen i Kiel, havde mit liv taget en helt anden kurs. Det var med sikkerhed også blevet langt kortere, hvis jeg således var fortsat som kadet i Kriegsmarine.

Måske kunne man også se *Pour la Merité* som en af de tilfældigheder, der spillede ind. Onkel Oscar og jeg havde ingen anelse om, hvem den tysker var, der temmelig ubehøvlet trængte sig ind på os og talte et uforståeligt kaudervælsk, der lød som en drukkenbolts blanding af tysk og svensk. Han mente at have konstateret, at vi var svenskere, og brød ud i tirader af taknemmelighed over, at Sverige som det første europæiske land havde brudt idrætsboycotten af Tyskland. På det tidspunkt ville vi normalt og med et minimum af høflighed have affærdiget ham, men så fik onkel Oscar og den fremmede nærmest samtidig øje på den lille kokarde i sort og sølv i hinandens knaphul.

De var altså begge blevet tildelt Tysklands fornemste militære udmærkelse, hvad så end Herr H siden måtte mene om sit Ritterkreuz med egeløv, sværd eller i værste fald diamanter.

Høfligheden krævede naturligvis, at de gamle våbenfæller fra Den Store Krig spurgte til den andens bedrifter. Da onkel Oscar fortalte, at han havde kæmpet i de tyske tropper i Afrika, vakte det overstrømmende begejstring hos den fremmede, for hans far havde tjent under general von Lettow-Vorbeck i Tysk Sydvestafrika.

Lige det spor endte jo blindt. Onkel Oscar havde aldrig sat sine ben i Tysk Sydvestafrika, men til gengæld kæmpet med von Lettow-Vorbecks tropper i Tysk Østafrika helt frem til krigsafslutningen i 1918. Det havde naturligvis været hårde år i kamp med de talmæssigt overlegne britiske og sydafrikanske styrker, men som bekendt besejrede fjenden aldrig von Lettow-Vorbeck.

Da onkel Oscar til sidst stillede det uomgængelige modspørgsmål om, hvordan og hvor den højroastede fremmede havde fortjent sin *Pour la Merité*, kom svaret prompte.

Nemlig i Jagdgeschwader 1 i de hårdeste kampe, da englænderne havde fået deres Sopwith Camel og ikke længere kunne anses for sidende fugle, der var lette at skyde ned. Han virkede vant til, at folk gjorde store øjne ved den udmelding.